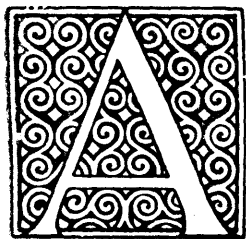

Helbing Ferenc eredeti rajza.

A NEMZETKÖZI ÉS A HADIHELYZET EURÓPÁBAN A LEMBERGI CSATA UTÁN.

lembergi csata az első nagyobb nyugvópont a nagy háború menetében, a háború első szakának berekesztője. A kép, mely az idegen és avatatlan szemlélő elé tárult, az osztrák-magyar hadseregnek visszavonulása nyomán

könnyen kelthette azt a látszatot, hogy a szeptember közepéig lefolyt események döntő jelentőségűek az egész háború kimenetelére. Az európai művelt közvélemény amúgy is évek hosszú sora óta tele volt itatva a szociológiai és közgazdasági tudományok olyatén tanításaival, hogy világháború a mai korban nem tarthat sokáig, mert az államok gazdasági ereje összeroppan az óriási terhek alatt, a népek hősiessége pedig csődöt mond a modern hadviselés borzalmas hatású eszközeivel szemben. Mikor tehát az oroszok elől való osztrák-magyar visszavonulásnak híre ment, világszerte az a felfogás kapott lábra, hogy az általános hadihelyzet a központi hatalmak, Németország és Ausztria-Magyarország számára döntően megrosszabbodott. Nálunk csak csekély számban akadtak kishitűek, akik a semleges forrásokon át hozzánk is beszivárgó e felfogásnak hatása alá kerültek. Valójában alig-alig sejtettük, milyen vélekedés uralkodott Európában a kettős szövetség helyzetéről: veszendőnek tartották ügyünket.

Látszat szerint jogosult volt ez a felfogás. Az események szokatlanul összetorlódtak és egészen egyforma menetet mutattak. Ime rövid foglalatum. Benyomultunk Szerbiába s né-

hány diadalmas csata után elhagytuk a csata-teret.

Kraszniknál és Zamoscnál megvertük az oroszot, néhány diadalmas részletsikert arattunk a Lemberg körüli első és második csatában, s íme, mégis kénytelenek voltunk visszavonulni, vissza nemcsak a San-folyó mögé, hanem ennek a fontos vonalnak és Przemysl várának mágára hagyásával a Dunajec-vonal mögé. Közép- és Kelet-Galicia, valamint Bukovina orosz kézre került s nagyszámú orosz csapatok több ponton átlépték a Kárpátokat s benyomultak Magyarországra. Ugyanakkor délen a Duna és a Száva mentén, valamint Boszniában és Hercegovinában szerb és montenegrói haderők törtek be határainkon. A kép a monarchia helyzetét súlyosnak mutatta.

Még sötétebbé árnyékolta azonban ezt a képet a többi harctéren kialakult helyzet is. Hindenburg, a mazuri győző s a suvalkii üldöző egyszerre megállott, abbahagyta a Nye-men vidékén való harcait s magának a német hadvezetőségnek jelentése szerint csapatainak rendezésével foglalatoskodott. A németek példátlanul gyors rohama Páris felé, a mi lemebergi visszavonulásunkkal majdnem egy időben egyszerre megakadt. Sőt a marnementi visszavonulással fejeződött be.

Ez a három főmozzanat: az osztrák-magyar visszavonulás Lemberg alól, a németek visszavonulása Páris alól és Hindenburg megállása Kelet-Poroszországban egyszerűen lerombolták a kettős szövetség minden addigi hadi sikerének hatását. Az volt a benyomás az európai nagy közvéleményben, hogy a jól

felkészült központi hatalmak az első másfél hónap rendkívüli sikereit gyors cselekvésüknek és hadviselésük megrohanó módszerének köszönhetik. A többi hatalom, mihelyt a megrohanás okozta meglepetésből felocsúdott, megfelelő erő kifejtéssel megállította a két központi hatalom győzelmes hadseregét, sőt visszavonulásra is kényszerítette. Növelte ezt a látszatot az a tény, hogy ellenségeink, haderejük számát tekintve, rendkívüli túlsúlyban voltak és hadihelyzetük folytán a két központi hatalmat úgyszólván minden oldalról körülvették. Oroszország túlereje dolgában senkiben sem lehetett kétség, azt maga az osztrák-magyar hadvezetőség is bevallotta s az események is megmutatták. Franciaország a Marne mentén kezdett nagyszabású ellentámadásával, valamint a nyugat felől Calais irányából való bekerítő oldaltámadással mutatta meg erejét. Angolország pedig, amely kezdetben csak készenálló kis rendes seregét küldte a háborúba, egyszerre rendkívüli erőfeszítéssel egyre nagyobb seregek megszervezéséhez fogott. Ausztrália és Kanada, az angol világbirodalomnak e meglehetősen önálló függelékei, csapatokat indítottak útnak az európai harctérre. Az angol törvényhozás pedig kimondotta, hogy az indiai csapatok nagy részét is az európai harctérre hozza. Megkönnyítette Angolországnak ezt az elhatározását Japán beavatkozása az európai háborúba. A mikádó országának az ántánt oldalán való érdekeltsege Angolország számára Kelet-India birtokának biztonságát jelentette.

A mi részünkön tehát csupa nemleges jelenség, az ellenségeink oldalán pedig a stratégiai eredményeknek és az új erő kifejtésnek látszólag biztató jelei nyilatkoztak meg.

Az ellenséges országok diplomáciája és sajtója ki is aknázza ezt a látszatot azzal a céltalattal, hogy a semleges országokat befolyásolja és ellenünk való állásfoglalásra bírja. Stratégia és diplomácia bámulatos kölcsönhatásba kerültek egymással. A pillanatnyi harctéri helyzeteket ellenségeink azonnal értékesíteni próbálták a háborún kívül maradt országokban. Viszont ez országok hangulatának irányítására akárhányszor rendeztek külön stratégiai cél nélkül való hadműveleteket.

Különösen két csoportja a semleges országoknak játszott ebben az időben fontos, majdnem döntő szerepet. Az egyik a mi régi szövetségeseink, Olaszország volt. A másik csoportba Bulgária, Románia, Törökország és Görögország, tehát a balkáni államok tartoztak.

Olaszország, mely a háború kitörésekor mindenféle ürüggyel kibujt szövetségi köteletségének teljesítése alól, királya útján legalább azt fogadta meg a mi királyunkhoz intézett táviratában, hogy »szövetségeseivel szemben szívélyesen barátságos magatartást fog tanúsítani, megfelelően a hármas szövetségi szerződésnek, őszinte érzelmeinek és azoknak a nagy érdekeknek, amelyeket meg kell óvnia«. A szövetségi hűség megtagadásával szemben Olaszország azzal kárpótolt tehát bennünket, hogy nemcsak egyszerű semlegességet, hanem velünk szemben való barátságos magatartást ígért meg. Első szerbiai sikereink hatása alatt azonban balkáni pozícióját féltve, a hármasszövetségi szerződés híres VII. pontjának önkényes magyarázásával ellenértékeket kért esetleges balkáni térfoglalásunkért. Németország és Ausztria-Magyarország jobb meggyőződése ellenére is belement ebbe a feltételbe, csak hogy ürüggyet ne adjon Olaszországnak magatartásának megváltoztatására. Közbejött azonban a krasznik—zamosci győzelem, melynek hatása alatt Olaszország kijelentette, hogy a jelenlegi hadihelyzet még tisztázatlan és nem alkalmas arra, hogy már ez idő szerint konkrét eszmecsere indulhasson meg Wien és Róma között.

Ez augusztus 25-én történt. Szeptember 5-én Olaszország arra kérte Németország útján a monarchiát, egyezzen bele, hogy az albániai Valonával szemközt fekvő Saseno szigetét megszállhassa. Berchtold gróf akkori külügyminiszter a német közvetítésre beleegyezett az olasz kívánság megvalósításába.

Ám a lemergi csata kimenetele és az ezek nyomán támadt európai hadihelyzet egyszerre más hangot sugallt Olaszországnak. Most már nem kellett neki Ausztria-Magyarország beleegyezése, sőt csodálatos módon Saseno szigetének megszállása sem. Legalább szeptember 12-én a berlini kormányhoz küldött értesítésben ezt az álláspontot foglalta el. A német és az osztrák-magyar külügyi hivatalok előtt rejtélyes hangulatváltozást azonban hamarosan megmagyarázta az egyik olasz kormánylapnak az a bejelentése, hogy Olaszország megszállani óhajtja Sasenon kívül Valonát is, mert a monarchiának lehetetlen lévén e pillanatban valamely albániai akcióban résztvennie, amúgy is kénytelen lesz elismerni Olaszországnak azt a jogát, hogy egyedül cselekedjék. Ez volt a lemergi visszavonulás első diplomáciai hatása.

Hasonló helyzet állott be Romániában is, mely augusztus első harmadában a pelesi királyi kastélyban Károly király elnöklésével

tartott pártközi tanácskozáson a román ellenzék hozzájárulásával is a legszigorúbb semlegességet határozta el. A román kormány ez elhatározása tette lehetővé, hogy az európai Duna-bizottság a Duna-folyó nemzetközi jellegénél fogva az angol és francia kiküldöttek hozzájárulásával is kimondotta a Duna semlegességét, melynek öréül Romániát jelölték ki. Mikor Oroszország az Aldunán uszályokon katonákat akart vagy már kezdett is szállítani, a román kormány félhivatalosan közzétette ezt az ő megbízatását azzal a megjegyzéssel, hogy ezek után Románia tennivalói adva vannak akár az orosz, akár más hatalom idevonatkozó lépései ellen.

A lembergi csata után ez is megváltozott. Oroszország, Anglia és Franciaország már előzőleg pártot szerveztek a román közvéleményben a központi hatalmak elleni mozgalom céljából. Amint a lembergi csata első fázisának híre érkezett — s az orosz kormány gondoskodott róla, hogy ez mielőbb és a legnagyobb nyilvánossággal megtörténjék —, az Ausztria-Magyarország elleni mozgalom egyre nagyobb méreteket öltött. Szeptember elején olyan volt a helyzet a román irredentisták magatartása folytán, hogy Tisza István gróf szükségesnek látta Czernin gróf bukaresti követünkhöz a román közvéleményt kedvezően hangoló táviratot intézni, amelyben a magyarországi románok jövődjéről tett biztató nyilatkozatot.

Ám ennek a hatása csak rövid ideig tartott. Szeptember közepén, a második lembergi csata után újból aggasztó jelenségek mutatkoztak Romániában. Károly király minden bölcsességére, a Bratianu-kormányának a legnagyobb szilárdságra volt szüksége, hogy ezekkel szemben helytállhasson. Románia a monarchia haderejének pusztulásáról szóló hírekkel volt tele. Az oroszok még utánunk sem jöttek a San-folyó felé, máris elárasztották a világot azzal a hírrel, hogy Nyugat-Galicia elleni támadó hadjáratuk további nagyszerű eredményeket hozott. Angol és francia források, de még az olasz sajtó is azt híresztelték, hogy a monarchia várai, Przemysl és Krakó, már nem számítanak. Hogy galíciai haderőnk százezer emberre fogyott le, hogy Lembergnél hetvenezer foglyot veszítettünk s hogy a hadjárat első hónapjában az osztrák-magyar veszteségek több százezer emberre rúgnak. Ugyancsak rossz híreket terjesztettek a német hadseregéről, úgy hogy a központi hatalmak vezérekai több ízben kénytelenek voltak igen hatá-

rozott cáfolatokkal tájékoztatni a semleges országok közvéleményét, Romániában pedig Németországnak kellett közbelépnie, hogy ezt az országot a zajongó utca befolyása alatt való elhamarkodott elhatározástól megóvja. A német diplomáciai ügyvivő beavatkozása hozta meg azt az eredményt, hogy szeptember 22-én Károly király elnöklésével újabb minisztertanács volt, mely ismét kimondotta a legszigorúbb semlegességet. Ám ellenségeink nem mondtak le Románia megmozgatásáról. Przemysl egy részének eleste és egyéb álhírek mellett a mi területeink odaigérésével próbáltak Romániára hatást gyakorolni. Ám a közben megindult északi és szerbiai offenzíva a hiteles hivatalos értesítéseken felül is felnyitották a románok szemét, úgy hogy október 3-án újabb pártközi értekezleten ismét a semlegesség mellett határoztak.

Erre az elhatározásra jelentékeny befolyással volt a három másik balkáni államnak magatartása is. Görögország, mely szövetséges volt Szerbiának, semleges maradt s nem állott fegyverrel szövetséges mellé. Bulgáriát az ántántnak többszöri fellépése sem bírhatta rá arra, hogy augusztus 10-én kimondott semlegességétől eltérjen, úgy hogy ez az ország, melyet a két balkáni háborúban a balkáni államok elvéreztettek s azután megaláztak, a maga szabad kezének fenntartásával, lekötöttség nélküli helyzetével a Balkán egyensúlyának fenntartója volt a központi hatalmak szempontjából. A másik döntő tény Törökország magatartása volt. A török birodalom, melyet a központi hatalmakhoz a rokonérzés szálain felül természetes érdekek is fűztek és melyet a balkáni háborúban épp a mi ellenségeink, Anglia, Franciaország és Oroszország szolgáltattak ki a balkáni kisállamoknak, semlegességi nyilatkozata mellett is mozgósította hadseregét és a formák betartása mellett nyíltan elárulta akaratát, hogy a világháború teremtetten helyzetet a maga jogainak érvényesítésére, hatalmi súlyának növelésére akarja felhasználni.

Ez eltökéltségében Törökország, bár egyelőre semleges álláspontot foglalt el, mozgósította hadseregét, készenlétbe helyezte flottáját s megvásárolta Németországtól a Goeben és Breslau cirkálóhajókat. Törökország vezető politikusai tisztán látták, hogy a világháború döntő fordulatot jelent Törökország sorsában is. A vele barátságos központi hatalmak győzelme újra megszilárdíthatja nagyhatalmi állásának megingott alapjait, míg ellenben az án-

tánt győzelme Törökország európai állásának teljes elvesztésével jár. A velünk ellenséges államok nem mulasztották el, hogy ilyen szándékukat kifejezésre juttassák. A háború kitörésének első napjától fogva állandóan szorongatták Törökországot. Követelték tőle a Dardanellák megnyitását, hogy Oroszország és tőle földrajzilag elszakított szövetségesei: Franciaország és Angolország a tengeri úton szabadon érintkezessen, s mikor Törökország nem engedett, a Dardanellák áttörésével fenyegették meg. Törökország rendületlen maradt és a Dardanellák elzártságának nagy stratégiai akadályát nem hárította el ellenségeink útjából. Hasonló magatartást tanúsított valamennyi egyéb angol, francia és orosz követeléssel szemben is, amelyekre ok és ürügy akadt bőven. Egyre élesebbé vált a helyzet Konstantinápolyban. Ellenségeink, különösen Angolország, legérzékenyebb pontjait bántalmazta a török birodalomnak, úgy hogy végre Törökország bár semlegességétől még ki nem lépett, élt azzal a hatalmas fegyverrel, amely neki, mint az izlam vezérállamának, kezében volt. Elterjesztette sérelmeinek és szorongattatásának híret a földkerekség mohamedánjai között s ezáltal éppen azokon az országterületeken keltett ellenségeinknek kellemetlen mozgolódást, amelyek Angliának, Franciaországnak és Oroszországnak fontos birtokai. Végezetül Európától való függésének utolsó nyomait is megszüntette, eltörölve az úgynevezett kapitulációkat, amelyek az európai kereskedőknek külön előjogokat biztosítottak a török birodalomban.

Törökországnak ezzel helyreállott teljes szuverénitása ki- és befelé egyaránt. Jellemző, hogy ezt a nevezetes lépést Törökország a leMBERGI és a MARNEMENTI visszavonulás idejében tette meg, vagyis olyan időben, amikor a legtöbb semleges nemzet ingadozni kezdett. Nem változtatott ezen a magatartásán akkor sem, amikor ellenségeink azt a mesét költötték, hogy Németország és Ausztria-Magyarország már hajlandók a békekötésre és hogy a német nagykövet Washingtonban lépéseket tett ebben az irányban. Hogy ennek a híresztelésnek való látszatot adjanak, *Grey* angol külügyminiszter, hivatkozással a német birodalmi kancellár egy állítólagos békés nyilatkozatára, büszkén elutasította a nyilvánosság előtt a költött német békekötési ajánlatot.

Mindennek az alantas mesterkedésnek véget vetett Németország félreérthetetlen válasza, amelyet a legteljesebb nyilvánosság előtt a »Nord-deutsche Allgemeine Zeitung« élén adott meg.

»E híreszteléseknek az a céljuk, hogy a semleges államokban azt a benyomást keltsék, miszerint a német birodalom belefáradt a harcba és akarva, nem akarva kénytelen elfogadni a hármasság által békefeltételeit. E szemfényvesztést megsemmisítjük azzal a kijelentéssel, hogy német népünk a lelkiismeretlenül reánkényszerített harcban nem teszi le mindaddig a fegyvert, míg a jövőjének biztonságára szükséges garanciákat ki nem vívja.«

Ám ez a nyilatkozat, bár a központi hatalmak országainak közvéleményét megnyugtatta, nem változtatott a többi Európa hangulatán. Az összes nemzetek hatása alatt állottak az általt azon határozatának, mely szerint Angolország, Franciaország és Oroszország írott szerződésben kötelezték magukat arra, hogy a háború folyamán külön-külön nem kötnek békét. Ez a siker — a hosszú háborút akaró Angolország sikere volt ez — megdöbbenetett a világot. Az volt a felfogás, hogy ezzel a Londonban nagy súllyal közzétett szerződéssel a központi hatalmak helyzete még nehezebbé vált. Igazolni látszott ezt a feltevést az általános hadihelyzet s a központi hatalmaknak az addigi hadműveletekben megnyilvánult hadviselési terve is. Az kétségtelen volt, hogy Németország teljes erejével Franciaországra vetette magát. Nyilván azzal a számítással, hogy ezt az országot összetörve, azután fordul többi ellensége ellen. Erre vallott az is, hogy a legerősebb, az orosz hadsereg ellen, roppant túlereje mellett is, német erők csak kis számban vonultak fel s az osztrák-magyar monarchia számban sokkal kisebb haderejének jutott a feladat, hogy az orosz óriást feltartóztassa. Ám ha a külön békekötés a velünk ellenséges országok számára tilos, halomra dől ez az egész számítás; mert megtörténhetik, hogy amiképpen a teljesen elbukott Belgium nem kötött békét, épp úgy Franciaország nem fog békét kötni a leg súlyosabb csapások alatt sem, mindenkor számítva Angolország és Oroszország kimeríthetetlen pénzügyi, tengeri és szárazföldi erejére.

Valóban változott is valamelyest a központi hatalmak általános hadviselésének rendszere. Változott nemcsak ellenségeink e békekötési tilalma folytán, hanem a harctéri helyzet átalakulásánál fogva is. A mi hadvezetőségünk természetesen nem állt semmiféle politikai szempont befolyása alatt, hanem kizárólag a hadászati érdekek kívánalmai szerint járt el. Bárha a semlegesek, különösen Olaszország és Románia magatartása erőink egy részét távoltartotta az északi nagy harcmezőtől, a Lemberg alól

való visszavonulás után azonnal alkalmazkodott az új hadihelyzethez. Elsősorban a háború első szakának tanulságait vonta le. A hadviselés valóságos mesterségét a béke elméleti világában csak nagyjában lehet megtanulni. Minden hadsereg és hadvezér, a legnagyobb előtt is, csak a tényleges háborúban tárulnak fel a katonai eszmék gyakorlati megvalósításának igazi nehézségei. Ilyenkor ismerjük meg embereinket, csapatainkat, felszerelésünket, szervezetünk előnyeit és hiányait.

A Dunajec mögé való visszavonulás nagy-szerű végrehajtása után, amely nagy veszteséget szenvedett seregeinket valójában veretlennül vonta ki az ellenség körletéből, csakugyan az átszervezést tekintette hadvezetőségünk a legsürgősebb feladatnak. Auffenberg gyalogsági és Brudermann lovassági tábornokokat nyugalomba küldték. Az előbbinek helyét a 4. hadsereg élén *József Ferdinánd* főherceg, az utóbbiét a 3. hadsereg élén *Boroevics* gyalogsági tábornok foglalta el. A kötelekek rendezésén felül különösen az élelmezési és lőszerellátási szolgálatot javították meg az északi harctér nehéz terepviszonyainak megfelelően.

Az átszervezés mellett azonban gondolkunk kellett eddigi haditervünk megváltoztatására és seregeinknek megfelelő átcsoportosítására is. A Dunajec-vonal mellett való felállásunk ugyanis teljesen megváltoztatta a harctéri helyzetet s új lehetőségeket kínált az orosz hadvezetőség számára. Míg a háború kitörésekor földrajzi fekvésünknel fogva a San- és a Dnyeszter-vidék felől oldalba és hátba foghatuk az oroszok Visztula-vonalát, addig most, amikor egész Kelet- és Közép-Galícia a San-vonallal együtt orosz kézen volt, az oroszoknak nem kellett többé ettől a fenyegető oldal-támadástól tartaniok. Hisz Varsótól le egész Uzsokig úgyszólván kiegyenesedett az orosz sereg harcvonalá. Azt, hogy a Kárpátok felől déli oldalról harcvonaluk meg ne zavartassék, az oroszok a Kárpátok gerincvonalának megszállásával érték el, ámbár különben sem lehetett előttük titok, hogy déli határainkon való helyzetünk folytán akkoriban összes többi szervezett csapatkereteink más célra voltak lekötvé s az alakulásban levő keretekkel a Kárpátok felől egyelőre támadást meg nem próbálhatunk. E révén figyelmüket és erejüket könnyen fordíthatták kizárólag a Dunajec-vonalra, még inkább a Krakó—sziléziai irányra, valamint a Kalistól Thornig terjedő német határszakaszra. Nyilvánvaló volt ebből, hogy mi-helyt az oroszok az eddigi harcok súlyos vesz-

teségeit kiheverték és pótolták, új orosz támadó hadjárat fog következni ezen a harcvonalon, amelyben az orosz túlerő elsősorban a Krakó—sziléziai szakasz ellen fog előretörni, mint amely szakasz áttörése az áttörés által érintett terület ipari és bányászati fontosságán felül elszakítaná egymástól Németországot és a monarchiát, megfosztaná őket az állandó zavartalan forgalom előnyétől és utat nyitna Németország és a monarchia belseje felé. Egyrészt ez okból, másrészt pedig azért, mert a védendő harcvonal az első ütközet harcvonalához képest jelentékenyen megnagyobbodott, a német hadvezetőség is kénytelen volt nagyobb-számú csapatokat küldeni az orosz harctérre, hogy egyrészt megvédhesse határait, másrészt lehetővé tegye az új stratégiai alapgondolat megvalósítását. Ez az új alapgondolat az orosz harctéren kialakult új harcvonal tagozódásának felelt meg. Ez a tagozódás a következő volt:

1. A Dunajec-vonal, a Visztula és a Kárpátok között, mely a Poprád-folyó vonalának meghosszabbításával a Kárpátokba, Magyarország északi részébe nyúlt bele. Az egész harcvonalnak déli szárnyállása volt ez, mely a Budapest—Bécs felé való utat fedezte.

2. A *Krakótól Kalisig* terjedő szakasz, mely Ausztriai- és Porosz-Sziléziát, ezeknek fontos ipari és szenterületeit és a Németország belsejébe vezető utat fedezte.

3. A *Kalistól Thornon* túlig terjedő szakasz, mely a Berlin felé direkt vezető utat biztosította.

4. A Soldautól Lyckig terjedő szakasz, melyet a vele párhuzamosan orosz területen folyó Narev révén *Narev-szakasznak* is neveznek.

5. A porosz keleti határszakasz, mely Lycktől a Memel-folyóig terjed s amelyet erről a folyóról *Memel-szakasznak*, vagy a folyó orosz neve szerint legtöbbször *Nyemen-szakasznak* szoktak nevezni.

6. A harcvonalhoz úgyszólván külön harctérképen csatlakozott a keleti és bukovinai Kárpátok vonala, mely azonban a főharctérrel ez idő szerint csak igen laza összefüggésben és kölcsönhatásban volt.

E védelmi szakaszok mindegyikével szemben erős orosz pozíciók voltak. A Nyemen-vonalon a Kovnótól Grodnóig húzódó erődvonat; a Narev-szakaszon az Ossovietől Pultuskig húzódó erődvonat; a Kalis—Thorn-szakasszal szemben a novogeorgievszk—varsói erődcsoport és végül a Krakó—sziléziai szakasszal szemben az Ivangorod várára támaszkodó Visztula-vonal. Mindezek az erős orosz védelmi

Az északi hadszíntér.

Mérték: 1:4,000,000

vonalak, amelyek egyben támaszpontjai voltak minden orosz támadó előnyomulásnak is, jelentékeny stratégiai vasutak útján kitűnő összeköttetésben állottak egymással és az orosz birodalom belsejével.

Csak a Dunajec-szakasz volt az, amellyel szemben az oroszoknak nem volt ilyen szilárdan biztosított harcvonalkuk. A San-vonal ugyan birtokukban volt, de állt még Przemysl vára, melynek mozgékony helyőrsége állandóan nyugtalanította az e szakaszon működő oroszokat s ezenfelül haderejük jelentékeny részét lekötötte. Ezen a vonalon, valamint a mögötte elterülő orosz és galíciai területen körülbelül 200 kilométer sugarú félkörben sehohsem volt orosz erősség s ekképpen állandó jellegű támaszuk. Amellett ez a vidék közvetlen vasútvonalakban is nagyon szegény volt, míg a mi harcvonalkunk mögött Magyarország, Ausztria, és a tulajdonképpen Poroszország területén sűrű, stratégiai szempontból épített vasúthálózat vonult, mely hadvezetőségünket meglepő csapateltolásokra képesítette.

Mindebből nyilvánvaló, hogy a mi Dunajec-szakaszunkkal szemben álló orosz harc-vonal volt az oroszok közel ezer kilométeres harcvonalkának *leggyengébb pontja*.

Hacsak védekezni akartunk, akkor ezzel időt engedtünk volna az oroszoknak még nagyobb csapattömegeknek az ország belsejéből a harcvonalkba való szállítására, időt arra, hogy az első két hónap ütközeteiben felmerült hiányokat pótolják, a tapasztalt hibákat megjavítsák, illetve kiküszöböljék és seregeiket az új helyzetnek megfelelően átcsoportosítsák. Kétségtelen volt ugyanis, hogy mihelyt az orosz-lengyel-oroszági harcteret délről oldalba fenyegető galíciai területről az osztrák-magyar haderőt kiszorították, az oroszok nem fogják elmulasztani, hogy most már másik szárnyukat, az északit, tegyék szabaddá, amelyet az orosz-lengyel határon keletre nyúló porosz határtartományok felől ugyanolyan oldaltámadás fenyegetett, mint délen Galícia felől. Ezzel a feladattal egybeesett volna a Varsóból való közvetlen támadó előnyomulás a thorn—kalisi határszakaszon át egyenesen Berlin felé. Így tettek volna eleget az oroszok nyugati szövetségeseik sürgetésének, akikre szörnyű súllyal nehezedett a Páris felé nyomuló német hadsereg fölénye.

Az orosz hadsereg valóban meg is kezdte szeptember közepén ezt az átcsoportosítást. A Visztula-vonal mögötti vasutakon a rendes hadsereg sorcsapataiból nagy testeket toltak el észak felé, míg a Vilna és Moszkva felől érkező

tartalékok a Nyemen- és Narev-vonalon állottak fel. Ivangorod, Varsó és Novogeorgievsk hatalmas erődök háromszögében, a biztos hídfők védelme és leple alatt készült az újabb nagy orosz offenzíva, amelynek súlya ezúttal a németekre csapott volna le.

Mindennek megakadályozására, valamint a várható orosz előnyomulás meglepetésszerű megzavarására tehát hadvezetőségünk offenzívát határozott el, amelynek súlypontja természetesen az oroszok óriási harcvonalknak leggyengébb pontjára, a *Dunajec és a San között* elterülő területre helyezkedett. Mivel pedig a német hadvezetőség az új harctéri helyzetnek megfelelően, a francia harctéren védelmi taktikát határozott el és így nagyszámú csapatokat helyezett el az orosz harctéren, mint a háború első szakában, mód kínálkozott arra, hogy az oroszokat egyszerre több oldalról támadjuk meg s a Varsó—Ivangorod-szakaszon is foglalkoztassuk.

Az európai hadihelyzet súlypontja kezdett áttolódni az orosz harctérré, mert a háború első két hónapja kétségtelenül megmutatta, hogy összes ellenségeink közül Oroszország a legerősebb és a legkíméletlenebb, eredményt is legtöbbet ért el s legközelebbre jutott a központi hatalmak birodalmainak érzékeny pontjaihoz.

Az osztrák-magyar-német közös offenzívának ez a gondolata és megvalósításának módja — mely nem volt egyéb, mint a mi első támadó tervünknek teljesebb második kiadása — kilátást nyújtott arra, hogy az újabb orosz támadó hadjáratot még kialakulása előtt megállítjuk és erkölcsi fölényünk révén is hatástalanná tesszük.

Mert bármi volt is a közfelfogás a külföldön, a német, az osztrák és a magyar közvélemény egyetemessége egy pillanatra sem ingott meg a maga győzelmi hitében. A világháború veszedelmeivel eleve tisztában voltunk, a kockázatot mégis vállaltuk. Az első hetek győzelmei erőnkről való tudatunkat igazolták, a marnementi és lembergi visszavonulás viszont nem csökkentette azt.

Az európai közvélemény helytelenül értékelte a központi hatalmakat, kivált a monarchia fizikai és szellemi erejét, s ellenségeink e tévedésük árát véres kudarcaikkal fizették meg.

Hogy milyen botlásokra voltak képesek ellenfeleink, azt hamar megmutatták az események. A győzelmes orosz hadsereg teljes biztosságerzettel és nyugalommal hajtott a végre átcsoportosító műveleteit a lembergi csata után. De még felét sem oldotta meg ennek a munká-

ügyességgel és az ellenség kémeinek bravuros megtévesztésével ment végbe. A csapatok Krakóig vasúton jöttek s onnan gyalogmenetekben jutottak el a számukra kijelölt állásokba, úgy hogy az oroszok csak azt tudták megállapítani, hogy Krakón át németeket szállítanak, de a seregek felvonulásának helyét és irányát nem ismerték. Így az oroszok csak megkésve jutottak a harcvonaluk jobbszárnyát fenyegető oldaltámadás veszélyének tudatára.

támadták meg. Hindenburg Varsó ellen vonult, míg Woysch német és Dankl osztrák-magyar seregei az ivangorodi Visztula-szakasz ellen nyomultak.

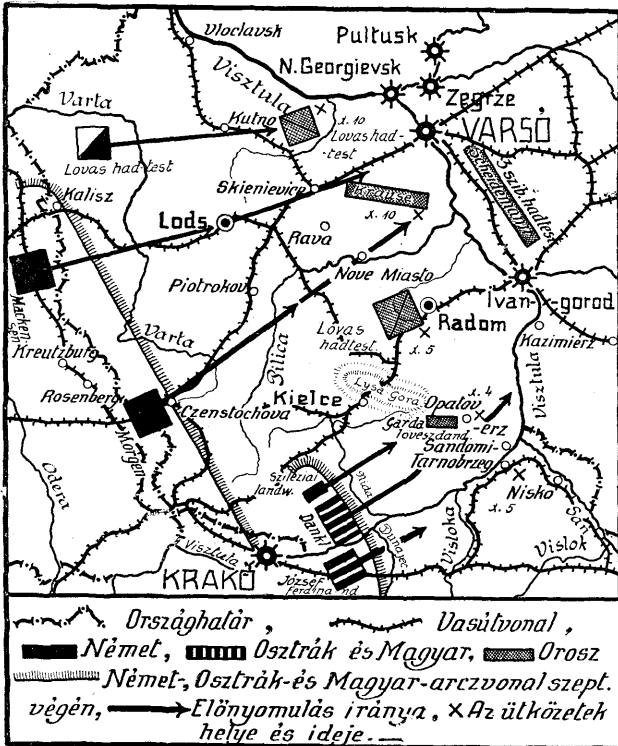
A BEVEZETŐ HARCOK.

Az előnyomuló szövetséges csapatok az egész vonalon természetszerűen előbb az előre-tolt orosz lovassági tömegekkel kerültek szembe.

Igy harmadik hadseregünk előnyomuló oszlopai Biecnél, Gorlicétől északkeletre, egy orosz lovashadosztályt ugrattak szét. Boroevics az ellenség lovasságát ezen a helyen szándékosan bocsátotta ilyen közel, mert főcélja az volt, hogy harcvonalunk mozdulatait minél tovább leplezze. Az oroszok e nagy felderítő lovastömege szét lévén ugratva, a harmadik hadsereg oszlopai az ellenség nagy meglepetésére Gorlicén át hirtelen Zmigrodig nyomultak elő.

A szövetségesek ugyanekkor a Visztulától északra, Kielce felé toltak elő erős oszlopokat, melyek elől az itt portyázó nagyobb orosz lovaskülönítmények Radom felé vonultak vissza. Ebből a mozdulatból, melynek nyilvánvaló célzata a radom-ivangorodi vasútvonal megvédése volt, kitűnt, hogy az orosz hadvezetőség még abban a hiedelemben van, hogy a szövetséges csapatok a Visztulától északra fekvő területen folytatva előnyomulásukat, október 4-én a Radomtól délre fekvő területen a Lysa Gorától északkeletre és keletre fekvő Klimontov—Ostroviec—Opatov útvonalig jutottak el. Itt mintegy két vagy három orosz hadtestet a Visztula felé vetettek vissza. Ezekben a harcokban Dankl hadserege a németekkel együtt operált.

A hadihelyzet teljes áttekintése szempontjából tudnunk kell, hogy míg a németek és Dankl serege ezt a hadműveletet hajtották végre, az oroszok nem is gondoltak arra, hogy alig pár nappal a Visloka mögé történt visszavonulás után Nyugat-Galiciából — a mi részünkről — is fenyegetheti offenzíva, és abban a hitben, hogy a németek csak Ivangorod ellen irányuló akcióba kezdtek, a Visztulától keletre Lublin—Kazimierz irányában északra toltak el csapataik egy részét, Przemysl pedig, mint a fentiekből ismeretes, teljes erővel ostromolták, hogy ott lekötött tömegeik minél előbb felszabaduljanak. Ezek az északra való csapateltolások azonban már nem segíthettek a pillanatnyi helyzetben.

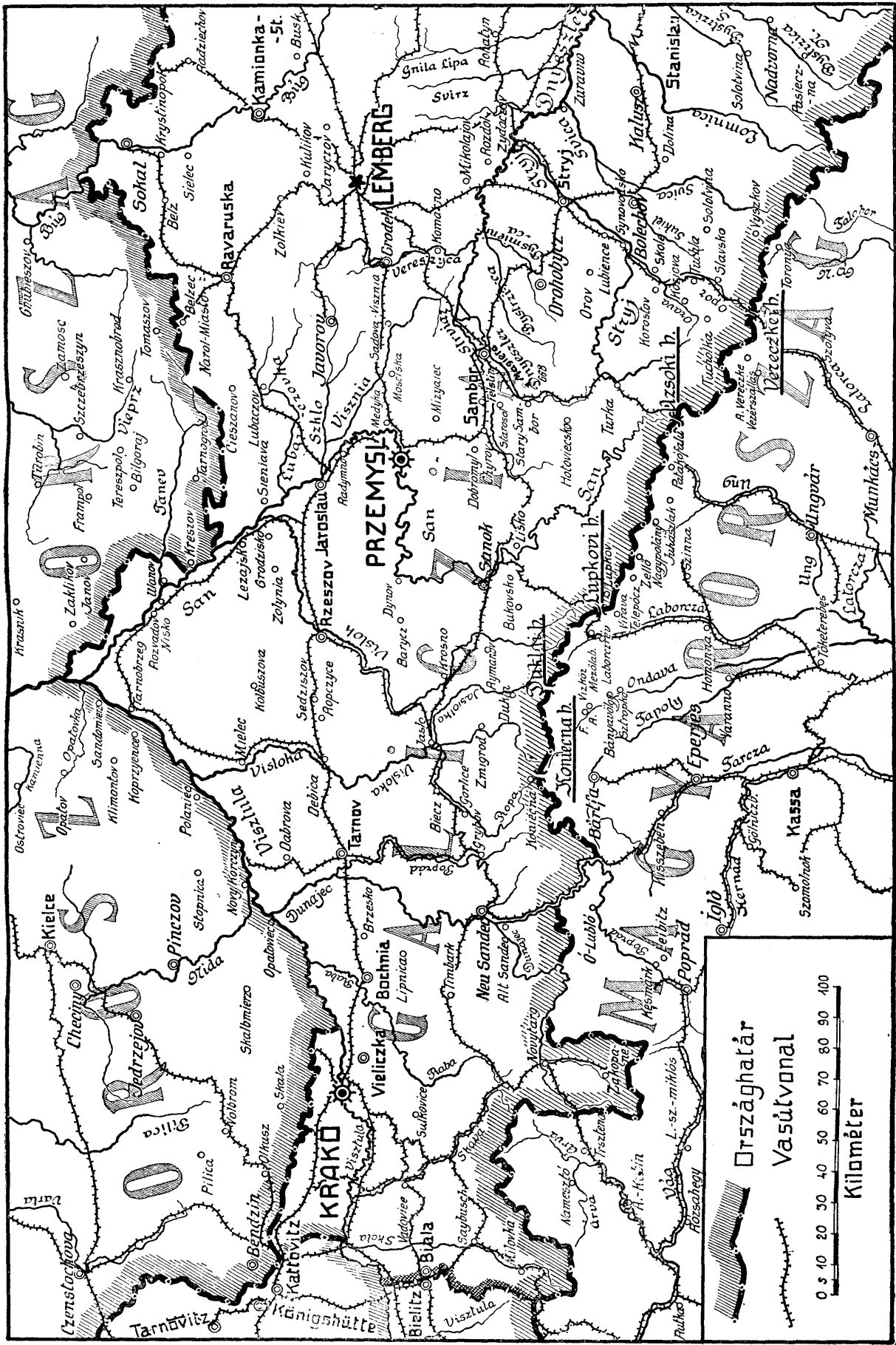
Hadállások az északi hadszíntéren az októberi előnyomulás előtt.

A németek szeptember 28-án kezdték meg támadó előnyomulásukat. Ugyanekkor kezdték meg a mi seregeink a San felé irányított hadműveleteiket. A hadseregek csoportosítása és feladata szerint tehát három főhadműveletet különböztethetünk meg az októberi támadó hadjáratban.

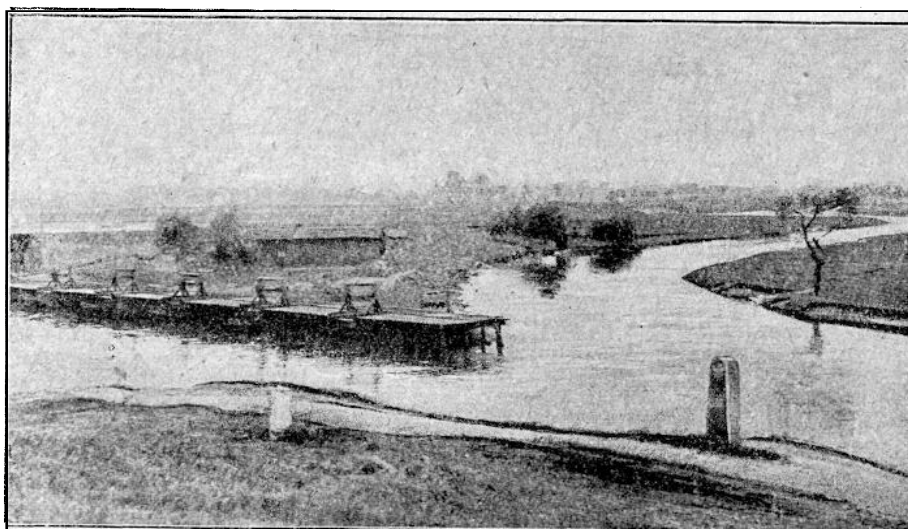
1. A nyugatgalíciai és a Kárpátok felől való offenzívát, melyet osztrák-magyar csapatok hajtottak végre. Ez volt a déli szárnytámadás.

2. A Narev-vonalon és a kelet-porosz határon való harcokat, amelyeket Hindenburg északi seregei a mi lovasságunk egy részével megerősítve indítottak meg az északi szárnyon.

3. A két szárny között az orosz állás centrumát a két hatalom seregei egyesülten

Nyugat- és Közép-Galícia térképe különös tekintettel az októberi offenzívában szereplő helységekre.

A Háromcsászár-sarok Mislowitznél, ahol a német, osztrák és orosz hadárok érintkeznek.

SIKERÜNK A VISZTULA-VONALON.

Október első napjaiban az oroszok Sandomierz és Josefow közt megkísérelték a Visztulán való átkelést, nyilván abból a célból, hogy az Opatow körül a Visztula felé igyekvő — a hitük szerint gyenge — német seregszereget lekössék, és erejük zömével Ivangorod felé haladva, a német frontot balszárnyán átkorolva támadják meg. De a nagy erővel kelet felé nyomuló németek az oroszokat Opatovnál a Visztula keleti partjára vetették vissza, a mi csapataink pedig a Sandomierz melletti orosz hídfőt elfoglalták és odább délkelet felé a Visztula és San szögében Tarnobrzsegnél egy orosz hadosztályt visszavetettek. Ugyanekkor József Ferdinánd főherceg negyedik hadserege a Dunajec és Biala között előnyomulva, a Tarnov—Rzezow vasútvonal mentén álló kisebb orosz erőket a rzezow—sanoki vonalig vetette vissza. A Visztulától északra a szövetségesek folytatták előnyomulásukat, az erőltetett menetekben a Visztula nyugati partjára irányított orosz csapatokat megverték és visszaűzték a Visztula keleti partjára, Radom-

nál pedig két és fél orosz lovashadosztályt és a főerő tartalékjának egyes részeit verték meg és szorították vissza Ivangorod felé. Az összes harcok lefolyása elárulta, hogy az oroszok későn vették észre, hogy a Visztulától északra a Radomtól délre eső vonalon is nagy erők állnak, s mire odadobhatták csapataikat, már nem tudták a szövetségesek előnyomulását megállítani. Az együttes offenzíva terve remekül vált be: a szövetségesek előnyomulása Orosz-Lengyelországban és a Visztula és San szögében

kelet felé visszavonulásra kényszerítette az oroszokat és lehetővé tette, hogy Nyugat-Galiciában lévő haderőnk északról ellene intézhető oldaltámadás veszélye ellen fedezve nyomulhatott elő a San felé.

PRZEMYSL FELMENTÉSE. HARC A SAN-VONALÉRT.

Amint seregeink Nyugat-Galiciában és a Kárpátok felől egyidejűleg általános támadásra nyomultak elő, a hatalmas nyomásnak a Przemysl körül is erősen lekötött orosz haderő nem tudott ellenállni, de miközben visszavonult, kemény harcokban igyekezett elő-

Orosz lovasjárőr.

nyomult elő. Rövid szünet után, melyet arra használtak fel, hogy a hegyi utakon elakadt élelmezési oszlopokat magukhoz vonták és az oroszoknak Kozióva — Holovicko — Tuchla vonalában fekvő erős hadállásait felderítették, ezeket az állásokat október 13-án és 14-én megtámadták. Az oroszok visszavonultak s csak Sviatostavnál fejtettek még ki ellenállást. Fleischmann ezredes előcsapatai október 14-ikén érték el Skolét. Egyidejűleg Berger ezredes gyalogdandára is előnyomult. Toronya visszafoglalása után az oroszokat október 14-ikén és 15-én heves harcokban kiszorította Viszkovnál fekvő erős állásaikból. Stachowic orosz tábornok megkísérelte, hogy csapataink előnyomulását a Svica és Misunka vidékén megakassza, de ezek az utóvédharcok is hamar véget értek, csapataink feltartóztatlanul nyomultak elő Ludovikovkán és Solotvinán át és 17. és 18-án Vigoda—Dolina vonalában is visszavetették az oroszokat. Október 19-én

Híd a Vislokán át, Savluszovice mellett.

elérték Bolechovot és ezzel helyreállították az összeköttetést hadseregcsoportjuk főerejével, mely időközben már Skolenél kijött a hegyvidék szorosaiából.

Az oroszok visszavonulásukkor felrobbantották maguk mögött az utakat és a vasúti hidat. A Stryj- és Opor-folyók a tartós esőzés következtében megáradtak és a gázlók járhatatlanná váltak. Az oroszok a Stryjtől északra fekvő magaslatokat még megszállva tartották.

Október 15-én este a második hadsereg parancsnokságától felszólítás jött, hogy a Pflanzler-csoport Stryj ellen gyorsan előtörve, könnyítse meg a második hadsereg súlyos helyzetben lévő jobbszárnyát. Nehéz, véres harcok után a Sparberdandár nyomult be elsőnek Stryj városába. Az oroszok nyilván meg voltak lepetve a gyors előnyomulástól és csak mérsékelt ellenállást fejtettek ki. A Bergerdandár ugyanaznap megszállta a Stryjtől délkeletre fekvő magaslatokat. A következő napok is heves harcok közt folytak le. A Pflanzler-csoport egyes dandárai a második hadsereg jobbszárnyát alkotó budapesti negyedik hadtesttel vállvetve küzdöttek

Turka. Az oroszok pusztításai.

Egy katonatiszt felv.

a stryjmenti nagy harcokban október derekán. Páratlan hősiességgel igyekezett különösen a Drda-dandár Drohobicznál a Stryj-folyó nyugati partján nagy orosz tömegeket visszavetni. Közben Drohobicba is behatolt, de a várost az óriási túlerő ellen képtelen volt tartani. Október 22-én már olyan roppant túlerő nehezedett erre a harcvonalra, hogy a hadállásokat lehetetlen volt megtartani s a Pflanser-csoport teljes rendben a Stryj keleti partján fekvő korábbi állásaiba vonult vissza. A visszavonulást a Drda-dandár

HARCOK A SAN- ÉS A DNYESZTER-FOLYÓK KÖZÖTT.

Míg október első napjaitól kezdve a Kárpátok környékén ezek a harcok játszódtak le, a San vonalánál a harmadik és a második hadsereg nagy csatákat vívott.

Már október 11-én, amikor csapataink a keleti és délkeleti védelmi övezetben lévő előkészített állásokba vonultak ki Przemyslből, visszahódítottuk a sieniavai és lezajski folyóátkelést biztosító hadállásokat és sok foglyot ejtettünk.

Október 12-én heves harcok közt csapataink elérték a Sant a többi ponton is és Jaroslaut is visszafoglalták.

A németekkel vállvetve végrehajtott támadó előnyomulás eredményes volt. Az egész vonalon a Visztula—San-harcvonalon álltunk.

Kezdve Ivangorodtól délre Przemyslig e két folyó partján álltak csapataink és a Sambor—Drohobic—Stryj irányában, a Kárpátokból kinyomuló csapatok is győzedelmes offenzívában voltak. A nyugat felől előnyomuló hadseregünk legdélibb oszlopa Sanokon s Liskón át elérte

Chirovot s ott az orosz utóvédekkel állt harcban.

A német és osztrák-magyar szövetséges hadseregekben az időben két egymástól földrajzilag elkülönített területen álltak harcban. A gyengébb német seregcsoport óriási túlerő ellen a keletporoszországi határt védte. A szövetségesek főereje a Visztula és a San mentén Varsótól a Kárpátokig négyszáz kilométer hosszúságú harcvonalon állt offenzívában. Míg északon a Visztula ellen irányított orosz támadást, mint a fentebbiekből ismeretes, sikerült visszaverni, a déli szakaszon Przemysl felmentése után még nagy erővel álltak ellen az oroszok a Santól keletre előkészített védelmi vonaluk mentén Medyka és Stry-Sambor közt.

Csapataink október 14-én a stara-soli megerősített magaslatokat elfoglalták. A Stry-Sambor elleni támadásunk is előrehaladt és a Strviasztól északra Przemysl délkeleti arcva-

Báró Pflanser-Baltin Károly lovassági tábornok egy felégetett helységben.

fedezte páratlan hősiességgel. A visszavonulás azért is elkerülhetetlenné vált, mert a szomszédos második hadsereg is új hadállásokba csoportosította a csapatait. A visszavonulás, melyet csapataink ismételt erélyes előtörésekkel szakítottak félbe, erős harcok közepette a következő két héten is tovább folyt, míg november 5-ről 6-ára virradó éjjel teljesen be kellett szüntetniök az offenzívát, és a Pflanser-csoport november 7-én teljes rendben a Tucholka—Tuchla védelmi szakaszig vonult vissza, de a Skole és a Sviastcv—Korostov védelmi szakaszt csapataink még tovább is megszállva tartották. Kárpáti seregeink itt vázolt harcaikkal fontos szerepet töltöttek be az októberi támadó hadjáratban s csak a roppant orosz túlerőnek tulajdonítható, hogy a hadműveleteik alapjául szolgáló kitűnő stratégiai alap gondolat nem valósult meg egészen már ekkor is.

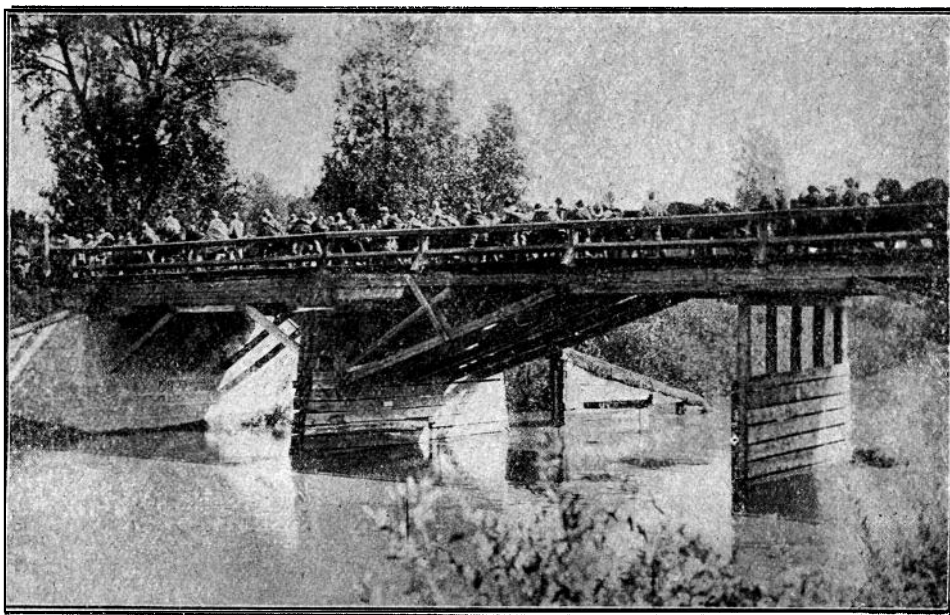
láig számos magaslat volt már birtokunkban. A vártól északra a San mentén szintén harcoltunk s az ellenségnek a Kárpátokon át való üldözésében Viskovig és Skoléig jutottunk.

Október 16-án Synovuckónál csapataink kieroszakolták a Stryj-folyón való átkelést. Elfoglalták a helységtől északra fekvő magaslatokat és az ellenség üldözéséhez fogtak. Épp így birtokunkba jutottak makacs harcok után a Podbustól északra és a Stry-Sambortól délkeletre fekvő magaslatok is.

A Strviaz-folyótól északra támadásunk szintén előrehaladt és Przemysltól északra már sikerült megvetni lábunkat a San keleti partján. A foglyaink száma már túlhaladta a 15 ezeret.

Orosz-Lengyelországban pedig egyesült német, osztrák és magyar csapatok 15-én az oroszoknak Ivangorod—Kozienice felől intézett újabb támadását, az ellenségnek igen súlyos veszteséget okozva, visszaverték.

A Strviaz mindkét partján folyó csatában október 17-én a támadást folytattuk és helyenként már megközelítettük az ellenség harc-vonalát. Csapataink egyes pontokon — mint a

Csapataink átvonulnak a San hídján.

várharcban — futóárkokkal küzdötték magukat előre. A csata az egész vonalon 18-án is folyt. A harcba nehéz tüzérségünk is beleszólt. A Viskovtól északra visszavetett ellenséget tovább üldöztük. A Kárpátokon át előrenyomult erőink más részei Lubiencéig, az Orrovtól északra fekvő magaslatokig és az Urc körüli területre hatoltak előre. Az október 18-iki harcok különben Chyrovától és Przemysltól keletre újláig nagy eredményeket hoztak.

HARC A MAGIERÁÉRT.

A több helyütt állóharccá vált küzdelmek sorából nem egy nevezetes részletharc emelkedik ki, amely fontos támaszpontokért vagy egész hadállásokért folyt. Különösen elkeseredett volt a harc Hyzyniecnél. A Magieramagaslatot, amely eddig az ellenség kezében volt és előrenyomulásunkat jelentékenyen megnehezítette, a tüzérség hatalmas bevezető harcai után 18-án délután csapataink elfoglalták.

A Magieráért vívott harcoknak Novemiaszto volt a súlypontjuk. Az ütközetben, mely négy napon át tartott, csapataink a hősiességnek valóságos csudáit művelték, mert tudták, hogy a Magiera az egész orosz hadállásnak kulcsa és szinte a babona erejével gyökeredzett meg a lelkekben a hit, hogy míg a félelmes hírhedségű hegyhátat el nem foglalják, addig nem lehet tovább menni.

De a magaslat elfoglalása nem is sikerülhetett volna a nélkül a lelkesedés nélkül, mely 235

Gépfegyverrel lövünk ellenséges repülőre.

Lövészárkaink a San mentén.

Kilophot felvétele, Wien.

236 katonáinkat áthatotta, minthogy az oroszok valóságos erődde alakították át és annyira el-sáncolták magukat, hogy kezdetben, noha három napon át szakadatlanul félelmetesen sűrű golyózapor zúdult rájuk, mégis alig tudtunk bennük valami kárt tenni. Tizenhatodikán azután rajvonalunknak az a része, mely a kötözőhelytől balra húzódott el és mely előtt már előzőleg is olyan hősiiesen küzdött egyik, széke-lyekből és románokból álló ezredünk, hirtelen erős tüzelésbe kezdett és gyors iramban nyomult előre. Ebben a pillanatban az orosz tüzéség a srapnelek valóságos özönét zúdította csapatainkra. De a mi ütegeink sem maradtak adósak és csakhamar a legrettenetesebb ágyúdörgés töltötte be az egész csatateret. Gyalogságunk mindamellettt elérte a kiszemelt tereprészt és tartalékunk is előbbre vonult. Ekkor az orosz tüzéség erre irányította lövedékeit. A tüzéségi akció délután félkettőtájt érte el tetőpontját. Reszketett a föld és a levegő. Az eget elfödő sűrű füstben villámok cikáztak. De mintha a szörnyű káosz még növelte volna katonáink lelkesedését, újabb gyalogsági csapatok törnek előre, egy részük azon az erdő-

részen nyomul keresztül, melyet az oroszok legjobban elárasztanak gránátjaikkal. A fák valósággal sírnak, nyöszörögnek, a levegőn mintha nehéz sóhajok remegnének végig és mintha a föld ketté akarna szakadni fájdalomában. De ez az idegölő hangzavar, a röplő halálnak ez a félelmetes süvöltése egy pillanatra sem állítja meg katonáinkat. Rettetés nélkül törnek előre. Tudják, hogy miért harcolnak, tudják, hogy győzniök kell. És csakhamar túl vannak a veszedelmes szakaszon; mögöttük újabb üteg vágat felfelé. Szintén gránáttal lő. Az orosz tüzéségi állás mellett néhány viskó tüzet fog, a kis erdő lángbaborul. Ebben a félelmetes megvilágításban, délután negyed háromkor, egyik átkarolásra szánt hadosztályunk lép harcba. Tüzéségünk, mely újabb nehéz ütegekkel erősödött meg, fokozott heves-séggel fogja tűz alá a Magierát és miközben csapataink a meghatározott szélességben nyomulnak előre, egy pillanatra sem hagyja az oroszokat lélekzethez jutni. Másnap már hajnalban kezdi meg tüzéségünk akcióját. Egész hosszában tűz alá veszi a magaslatot. Tizenegy óráig egyre fokozódó erővel dörögnek az

ágyúk, az orosz tüzelés pedig gyöngül, míg délután három felé diadalmas kiáltás harsog végig a véres csatatéren: A mienk a Magiera!

TOVÁBBI SIKERES HARCOK.

Hyzyniectől északra csapataink támadással az ellenséget egészen a rohamtávolságig megközelítették, Przemysltól keletre pedig Medyka magasságáig jutottak.

Déli csataszárnyunkon az oroszoknak különösen a Sary-Sambortól délnyugatra fekvő magaslatok ellen intézett és éjjel is folytatott támadásait verték vissza csapataink, s a Stryj- és Svica-völgyben harcolva, tovább is előnyomultak. A Sannál is több helyen folyt 18-án a harc. Az a támadás, amelyet a sötétség beálltával Jaroslaunál a folyó keleti partjára áthajózott erőink ellen intéztek, teljesen megheiusult.

Orosz-Lengyelországban az egyesült német és osztrák-magyar lovasság egy nagy ellenséges lovascsapattestet, amely Varsótól nyugatra kísérelte meg az előretörést, Sochaceven túl vert vissza.

Október 19-én Közép-Galiciában, különösen a Strviaz-folyótól északra a csata hevesége még fokozódott. Támadásunk állandóan

tért hódított kelet felé. Egyes, különösen fontos magaslatok birtokáért mindkét részről rendkívül elkeseredett küzdelem folyt. Az ellenségnek minden kísérlete, hogy a Magierát tőlünk ismét visszahódítsa, meghiúsult. Ellenben a mi csapataink elfoglalták a Tyszkovcétól északkeletre fekvő magaslatot, amelyért nagy vetélkedés folyt.

A Magierától délre az ellenséget több helységből kiűztük. Ezekben a harcokban csapataink ismét sok orosz, köztük egy tábornokot fogtak el és gépfegyvereket is zsákmányoltak. A foglyok szerint ágyútűzünknek rettenetes hatása volt. A Strviaztól délre, ahol arcvonalunk Sary-Sambor mögé nyúlt, még állt a csata. Stryjt elfoglaltuk.

Az események gyorsan fejlődtek tovább. Október 20-án abban a nehéz és makacs támadásban, amelyet az ellenségnek Felsztyntól a Medykától keletre fekvő műútig terjedő megerősített állásai ellen intéztek csapataink, több helyen ismét tért nyertünk, míg az orosz ellentámadások sehosem sikerültek. 19-én éjjel csapataink rohammal bevették a Mizyniectől északra emelkedő kápolnamagaslatot. A Magierától délre csapatainknak már 19-én sikerült az elfoglalt helységekben a magaslatok felé

Osztrák-magyar lövészárkok Jazionnánál.

Zsákmányolt orosz trén és fogolyszállítmány.

előrehatolni. A déli szárnyon főleg tüzérségi harc folyt. A modern tábori erősítés nagy mértékben való alkalmazása folytán a csata nagyrészt a várharc jellegét vette fel.

A Kárpátokban 19-én elfoglaltuk a Jablonica-szorost, az utolsót, amelyet még egy orosz osztag tartott megszállva.

Másnap is tért nyertünk több ponton s a foglyaink száma a Stryj—Stary-Sambor-szakaszon 3400-ra emelkedett, miközben heves harcok folytak Przemysltől északra a San partján is, ahol az oroszok újra hevesen támadtak.

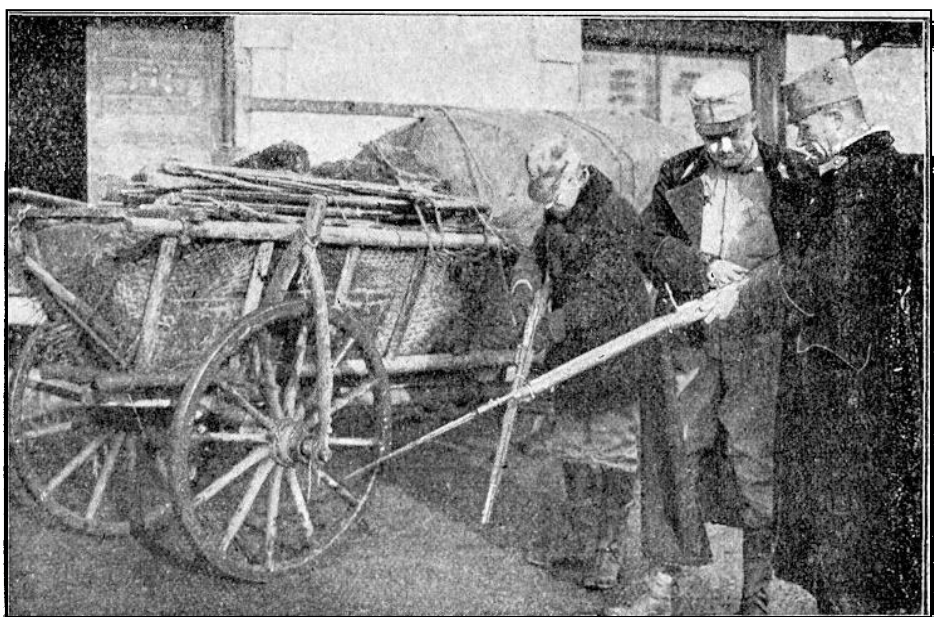
AZ OROSZ TÚLERŐ MEGŐRLÉSE.

Mindezt az eredményt elértük annak ellenére, hogy Oroszország a Varsótól a Keleti-Kárpátok végéig terjedő óriási harc vonal minden pontján többszörös túlerőben volt. Harmadik hónapjában voltunk a háborúnak s a tartalékok előredobásában nem versenyezhetünk s nem is volt szabad versenyeznünk az oroszokkal. A túlerőt utol nem érhattük számbelileg, kellett hát alaposan megfontolt gondolat, hogy azt másképpen küzdhessük le. Ezt a gondolatot megtaláljuk egyik hadvezérünknek fejtegetéseiben, amelyeket a nyilvánosság számára mondott el e nevezetes októberi napokban.

A háború első időszakának kritikai összefoglalása és a jövő alakulás helyes megértése szempontjából egyaránt értékes és megörökítésre méltó Boroevics gyalogsági tábornoknak az a nyilatkozata, melyet a felszabadított Przemyslben a haditudósítók előtt tett és amelyben a nagy stratégia biztonságával és szinte látnoki erővel adta a multak és jövődök rövid képét:

»Jól tudom — mondotta —, hogy a közvélemény bizonyos fokig csalódottnak érzi magát, mert eddig nem haladtunk győzelemről győzelemre, amint várták. Én a csalódottságnak ezt az érzését annak tudom be, hogy közvéleményünk tökéletesen tájékozatlan a modern háború lényegét illetően. A rossbachi csata félórát tartott, a gravelottei csata egy délutánon keresztül, a szedáni csata egy egész napon át. Mind ezek a csaták egyik harcoló fél katasztrofális vereségével végződtek. Ezzel szemben az ostromok hosszú ideig tartottak a multban. Páris és Szebasztopol ostroma hat hónapot vett igénybe.

Most pedig négy-öt napig tart egy-egy erős ostroma. A háború technikai problémává lett és a seregek viaskodása, mint Franciaországban látjuk, öt-hat hétig is eltarthat. Ha az oroszoknak olyan gyalogságuk volna, mint a miénk, már Bécsben volnának és ha nekünk annyi tüzérségünk volna, mint az oroszoknak, Kievben volnánk. A háború technikai eszközei változtak, az ember ugyanaz maradt. Éheznek, ha a trén nem érkezik meg idejében, szenved a rossz időtől. Ám most sokkal, de sokkal inkább igénybe veszi idegeit a háború, mint ré-

Zsákmányolt orosz fegyverek.

Ed. Frankl, Berlin felv.

Hidásaink által két óra alatt felépített hadihíd.

gebben, mert a hadseregek viaskodása sokkal hosszabb ideig tart. Kezdetben körülbelül az volt a helyzet, hogy egy emberünk három oroszral harcolt; ma egy emberünk kettővel áll szemben és végül majd egy az egyhez lesz az arány. Ha majd ez beáll, akkor elkövetkezhetik a végleges, katasztrofális döntés. Amíg ez nem következik be, addig a közvéleménynek csak azt mondhatom: Türelem, türelem, türelem!

Hogy ez négy vagy hat hét alatt, vagy négy és hat hónap alatt következik-e be, azt senki sem mondhatja meg. Hiszen ha ma ezer oroszot lelövünk, akkor holnap ötszáz új jön helyébe. Önök tudják, hogy csak az európai Oroszország kétszer olyan nagy népességű, mint Ausztria és Magyarország.

Ez a nagy ember-reservoir új és új pótló erőket küld. Mi megtesszük a magunkét, s egy pillanatig sem kételkedtem, hogy a háború a mi kétségkívül fényes sikerünkkel és ellenfeleink végleges, katasztrofális vereségével végződik.»

OROSZ ELLENTÁMADÁS GALICIÁBAN.

Boroevics tábornok e nyilatkozata október 20-án hangzott el, amikor úgy a San-vonalon, mint a Dnyesztertől délre a Kárpátok mentén vonuló harc vonalunkon az oroszok részéről egyre nagyobb ellentállásra találtunk.

Október utolsó hetében már az egész vonalon nagy orosz tartalékok harcbalépése vált

érezhetővé. Az oroszok ugyanis a megváltozott helyzetnek megfelelően csoportosították át haderejüket s ezekkel a hadműveletekkel október vége felé készültek el.

Amint a nagytömegű tartalékok beérkeztek és a készleteket kiegészítették: ellentámadásra mentek át. A Visztula—San-vonalon Galiciában levő főerejükön kívül a Njemen-hadseregektől vontak el csapatokat s ezenkívül új kaukázusi, turkesztáni és szibériai hadtestek érkeztek, továbbá beállíthatták a frontba az augusztusban behívott 1914-iki korosztályt mintegy 600.000 emberrel, úgy hogy mintegy 100—120 hadosztállyal kezdték meg az általános ellentámadást. Ezzel a szédületes arányú hadsereggel a szövetséges seregek óriási kiterjedésű és a szárnyain gyengén biztosított harc vonala nem szállhatott szembe a siker reményével.

A nagy orosz ellentámadás megkezdése előtt az egész vonalon sikereket értünk el. Még az ellentámadás megkezdése után, október 24-én is olyan volt a helyzetünk, hogy seregeink egy csaknem megszakítatlan vonalon, amely a Keleti-Kárpátok északi lejtőit, Stary-Sambort, a przemysli vártól keletre fekvő terepet, a San alsó folyását és a Visztula lengyel partjainak területét egészen a Plock vidékéig öleli fel, harcban állottak az orosz főerővel, melyhez kaukázusi, szibériai és turkesztáni csapataikat is felvonultatták.

Október 25-én és 26-án is kedvező volt még a helyzet általános képe. Az Ivangorod alatt 239

A megmentett parancs.

Szalay Pál eredeti rajza.

folyó harcokban 10.000 oroszot ejtettünk foglyul és 19 gépfegyvert zsákmányoltunk. Jaroslau közelében egy orosz ezredes és 200 ember kénytelen volt megadni magát. Zalucénál (Sniatyn-tól délnyugatra) és Pasiecznánál (Nadvornától délnyugatra) az ellenséget visszavettük.

De ekkor már világos volt, hogy óriási a túlerő. Így Ivangorodnál a Dankl vezérlete alatt csodás kitartással és bátorsággal harcoló első hadseregünk nem kevesebb mint nyolc orosz hadtestet vert vissza. De október utolsó napjaiban nagy haderőt vont össze az orosz a déli szárnyon is Przemysl—Stary-Sambor vonalában, s ez a haderő egyfelől megállásra kényszerítette a San—Stryj-vonalon nehéz harcokban kelet felé előnyomuló második, harmadik és negyedik hadseregünket és megakasz-

totta a Kárpátok délkeletgalíciai lejtőiről észak felé törekvő Pflanzler-Baltin hadsereg előnyomulását is. Ennek a galíciai orosz haderőnek nyilvánvalóan az volt a feladata, hogy Magyarországra betörve, seregeinket lekösse s így megakadályozzon minket abban, hogy a szövetségünk ellen irányított nagy támadás elhárítására újabb csapatokat küldjünk Orosz-Lengyelországba.

Ez volt az általános helyzet, amikor október vége felé már teljesen kialakult az orosz ellentámadás képe nemcsak Galiciában mi ellenünk, hanem Orosz-Lengyelországban és a kelet-porosz határon a németek ellen is, akik eladdig szintén győzelmesen nyomultak előre az oroszok északi szárnya és a varsói centrum ellen.

